

LAURA MOLYTĖ
Vilniaus universiteto biblioteka

Tarnavusios tiesai: Ona Šimaitė ir Nijolė Sadūnaitė

Anotacija. Ona Šimaitė (1894–1970) ir Nijolė Sadūnaitė (g. 1938) – vienos ryškiausių XX a. Lietuvos neginkluoto pasipriešinimo nacių ir sovietų okupantų diegtoms ideologijoms asmenybių. O. Šimaitė buvo Lietuvos žydų gelbėtoja holokausto metu, taip pat veiklus kultūros žmogus. Vienuolė N. Sadūnaitė – pagrindinių leidinių rengėja ir platintoja, aktyvi kovotoja už Lietuvos nepriklausomybės atkūrimą sovietinės okupacijos laikotarpiu. Straipsnyje atskleidžiamos bendrės O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės veiklos ištakos žvelgiant iš humanistinės teorijos pozicijų ir išryškinant *sąžinės, mylėjimo, mąstymo* ir *veikimo* aspektus. Tyrimu nustatyta, kad O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė yra produktyviosios orientacijos asmenybės, net ir sudėtingiausiomis sąlygomis puoselėjusios humanizmo vertybes.

Esminiai žodžiai: Ona Šimaitė; Nijolė Sadūnaitė; humanizmas; sąžinė; mylėjimas; mąstymas; veikimas; gyvenimo tikslas; neginkluotas pasipriešinimas; nacizmas; komunizmas.

Keywords: Ona Šimaitė; Nijolė Sadūnaitė; humanism; conscience; love; thinking; action; the purpose of life; unarmed resistance; nazism; communism.

Senovės Graikijos mitas pasakoja apie susiginčijusius dėl valdžios Tėbuose du brolius – Polineiką ir Eteoklą. Polineikas su argiečių armija puolė miestą ir abu broliai žuvo dvikovoje. Karaliaus valdžią perėmė jų dėdė Kreontas. Jis įsakė iškilmingai palaidoti Eteoklą ir kitus kritusius karius, o Polineiką, atvedusį svetimšalių kariuomenę, palikti lauke prie miesto sienų, kad jo lavoną sudraskytų plėšrieji gyvūnai. Taip Polineiko siela būtų pasmerkta amžinai klajoti ir nerasti ramybės mirusiųjų karalystėje. Žuvusiųjų sesuo Antigonė negalėjo pakęsti brolio negarbės ir ryžosi prieš karaliaus valią išpildyti savo pareigą žuvusiajam. Kita sesuo – Ismenė – išsigandusi stengėsi įkalbėti Antigonę paklusti įsakymui, nes Kreontas grasino mirtimi kiekvienam, kas išdrįs laidoti Polineiką. Nieko nepaisydama, remdamasi dieviškais moralės įstatymais, Antigonė apibėrė mirusiojo kūną žeme ir atliko simbolines laidojimo apeigas, kurių laikėsi visi helenai. Sučiupta ir atvesta pas valdovą, Antigonė pripažino sulaužiusi Kreonto įsakymą, bet vietoj to įvykdžiusi dievų įstatymą ir valią. Karaliaus sprendimu, Antigonė buvo gyva užmūryta oloje. Žmonės palaikė Antigonę, bet nedrįso priešintis valdovo valiai. Kreontas po tokio poelgio prarado savo sūnų, žmoną ir amžiams neteko sielos ramybės.

Šis įstatymų ir tiesos konfliktas, aprašytas graikų tragiko Sofoklio prieš beveik 2500 metų, šiais laikais liko toks pat aktualus. Nors didžioji dalis žmonių nėra patenkinti esama tvarka ir įstatymais, ką nors dėl to darančių atsiranda vos vienas kitas. Psichologas ir filosofas humanistas Erikas Fromas (Erich Fromm) vienoje savo knygų rašė, kad „proto vystymasis ir visiškas jo atskleidimas priklauso nuo to, kiek pasiekta visiška laisvė ir nepriklausomybė. Kol to nėra, žmogus

bus linkęs priimti kaip tiesą tai, ką tiesa nori laikyti jo grupės dauguma. Nedaugelis individų gali pakelti izoliaciją ir kalbėti tiesą, nepaisydami pavojaus prarasti ryšį. Jie yra tikrieji žmonijos didvyriai, be jų mes iki šiol gyventume urvuose“ [15, 79–80]. Onos Šimaitės ir Nijolės Sadūnaitės gyvenimų istorijos liudija, kad tarnavimas tiesai buvo pagrindinė jų nuostata, visų jų veiksmų kuriamoji jėga. Jos – vienos ryškiausių XX a. Lietuvos neginkluoto pasipriešinimo nacių ir sovietų okupantų diegtoms ideologijoms asmenybių, žinomos Lietuvoje ir visame pasaulyje. O. Šimaitė Vokietijos okupacijos metais, nepakludama nacių įvestai tvarkai, gelbėjo žydus ir jų nacionalines vertybes. N. Sadūnaitė dėl savo pagrindinės veiklos laikoma žymiausia sovietinio laikotarpio Lietuvos disidente, kovotoja už žmonių teises ir Lietuvos laisvę.

O. Šimaitės gyvenimą ir veiklą Vilniaus žydų gete jau yra nagrinėję Rimantas Stankevičius [31], Kazys Kęstutis Šimas [33] ir Julija Šukys [35; 36]. Jų parengtos knygos vertingos dėl gausiai naudotos archyvinės medžiagos. Išsamumu išsiskiria J. Šukys knyga *Epistolophilia* [36]. Joje autorė išsamiai nagrinėja O. Šimaitės asmenybę, sutelkdama dėmesį ir į jos giminaičių bei draugų likimus neramiu pokario laikotarpiu. O. Šimaitės gyvenimą ir ypač bibliotekinę veiklą atskleidė Vlado Žuko [37; 38], Genovaitės Raguotienės [24] ir kitų autorių straipsniai. O. Šimaitė minima daugelyje įvairiomis kalbomis išleistų knygų, enciklopedijų, vadovėlių, kaip daug nuveikusi gelbstint Vilniaus žydus nacių okupacijos metais. Svarbu paminėti, kad šiam straipsniui atsirasti galimybę sudarė išlikęs ir Vilniaus universiteto bibliotekoje saugomas Onos Šimaitės archyvas (F286).

N. Sadūnaitė sovietiniu laikotarpiu rašė ir siuntė į JAV savo atsiminimus, iš kurių kunigas Kazimieras Pugevičius ir kiti parengė knygas, atskleidžiančias jos gyvenimą ir Sovietų Sąjungos tikrovę. Šios knygos – *KGB akiratyje* [26] ir *Gerojo Dievo globoje* [25] – buvo išleistos JAV, o vėliau ne kartą perleistos nepriklausomoje Lietuvoje. 1998 metais išleista knyga *Skubėkime daryti gera* [28] buvo sudaryta iš dviejų pastarųjų ir papildyta anksčiau nutylėtais dalykais. N. Sadūnaitės atsiminimai jau yra išversti į aštuonias kalbas. Vokietijoje ir Prancūzijoje pagal juos buvo pastatytas meninis filmas. Sovietinė žiniasklaida juodindavo N. Sadūnaitę dėl jos užimamos atviros antisovietinės pozicijos. Nepriklausomoje Lietuvoje N. Sadūnaitė dažnai kalbinama žurnalistų kaip disidentė, moralinis autoritetas, apie ją kuriamos istorinės laidos ir filmai [17; 20].

Apie O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės gyvenimą ir veiklą nemažai parašyta, tačiau apie jas iki šiol nebuvo kalbama bendrame kontekste siekiant sugretinimo. O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė veikė skirtingomis aplinkybėmis ir niekada nebuvo susitikusios, tačiau panašus jų atliktų darbų pobūdis ir reikšmė suformulavo šio straipsnio *tikslą* – atskleisti bendras jų veiklos ištakas žvelgiant iš humanistinės teorijos pozicijų. Straipsnio *objektas* – kovotojos už tiesą O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė. Tyrimas buvo atliktas remiantis „humanistine teorija – požiūriu į žmogaus elgesį ir žmogaus gyvenimą, pabrėžiančiu kiekvieno asmens unikalumą, vertingumą ir orumą, asmens vertybių ir tikslų plėtojimą ir atspindinčiu fizinių, psichologinių ir sociokultūrinių veiksmų sąveiką“ [12, 455]. Teorijos pradininkai ar prisidėję prie jos plėtojimo buvo Alfredas Adleris (Alfred Adler), Erikas Eriksonas (Erik Erikson), Erikas Fromas (Erich Fromm), Abrahamas Haroldas Maslovas (*Abraham* Harold Maslow) ir Karlas Rodžersas (Carl Rogers). E. Fromas savo darbuose ypatingą dėmesį skyrė kovai už žmogaus teises ir laisves. Vienaame savo klasikinių veikalų *Žmogus sau* [16] jis aiškino, kas yra žmogus ir kaip jis turi gyventi. E. Fromas šiame veikalė tyrinėjo „produktyviosios orientacijos charakterį“ – visiškai išsivysčiusį charakterį, kuris yra žmogaus tobulėjimo tikslas ir kartu humanistinės etikos idealas [16, 98], ir „neproduktyviosios orientacijos charakterį“, kuriam būdingi „nuasmeninimo, tuštumos, gyvenimo prasmės praradimo“ jausmai ir „individo automatizacija“ [16, 96]. „Produktyvumas – tai žmogaus gebėjimas išnaudoti savo galias ir realizuoti savyje slypinčius sugebėjimus, <...> siekiant tapti tuo, kuo jis potencialiai yra“ [16, 98]. E. Fromo analizuota produktyvioji žmogaus orientacija pasižymi trimis savybėmis: mylėjimu; mąstymu; veikimu.

Remiantis šia teorija, buvo suformuluota tyrimo *hipotezė* – O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė yra produktyviosios orientacijos žmonės, joms būdingos savybės yra *mylėjimas, mąstymas* ir *veikimas*. Medžiaga apie šias asmenybes buvo analizuojama ieškant O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės analogiškų įsitikinimų, įžvalgų, pasisakymų, užfiksuotų jų rašytuose laiškuose, dienoraščiuose, straipsniuose, knygose ir kitur. Straipsnyje pateiktos O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės minčių citatos yra neatsitiktinės – su jomis sutampantys pastebėjimai ar jų fragmentai nuolat kartojosi tyrinėtoje medžiagoje ir padėjo dar geriau išanalizuoti šių asmenybių elgesio motyvaciją.

Gyvenimo faktai. O. Šimaitė gimė 1894 m. Akmenėje. Vaikystėje ji nemažai laiko praleido su individualistu seneliu, draugavusiu su žydais. Būdamą aštuonerių metų, ji su tėvais dėl nepriteklių persikėlė gyventi į Rygą. Pirmojo pasaulinio karo metais visa šeima atsidūrė Rusijoje. Kelerius metus O. Šimaitė mokėsi ir dirbo įvairius darbus Maskvoje. 1922 m., grįžusi į Lietuvą, ji dirbo mokytoja, vertėja, aktyviai dalyvavo visuomeninėje veikloje. O. Šimaitė nuolat palaikė draugystę su intelektualais ir idėjiniais žmonėmis. 1940–1944 metais ji ėjo įvairias pareigas Vilniaus universiteto bibliotekoje. Dabar šios bibliotekos Rankraščių skyriuje Onos Šimaitės asmens fonde (F286) saugoma gausiausia jos rankraštinio palikimo dalis: laiškai, dienoraščiai ir kiti dokumentai. 1941 m. vokiečiams okupavus Vilnių, O. Šimaitė stengėsi padėti persekiojamiems žydams. Ji morališkai ir materialiai palaikė Vilniaus gete įkalintus žydus: nešė jiems maisto, drabužių, vaistų, pinigų, suklastotų dokumentų, perduodavo laiškus jų artimiesiems, ieškojo galimybių paslėpti žydus, išnešdavo iš geto vertingus rankraščius, knygas ir krepšiuose paslėptus vaikus. 1944 m. gestapas O. Šimaitę suėmė, kankino ir išsiuntė į Dachau koncentracijos stovyklą Vokietijoje, vėliau perkėlė į Ludelango stovyklą Prancūzijoje. Pasibaigus karui, ji buvo išlaisvinta ir likusį laiką, išskyrus Petah Tikvahe (Izraelis) praleistus trejetą metų, gyveno Pietų Prancūzijoje ir Paryžiuje. O. Šimaitė pagal galimybes dirbo, lankė kultūrinius renginius, susirašinėjo su Lietuvoje gyvenančiais artimaisiais, kultūros žmonėmis ir su išgelbėtais žydais. Ji tapo savotiška Lietuvos kultūros ambasadore: į Lietuvą daugeliui asmenų ir Respublikinei bibliotekai siūsdavo knygas ir kitą medžiagą, o gautas iš Lietuvos ir perskaitytas knygas perduodavo Paryžiaus ir kitoms bibliotekoms. O. Šimaitė mirė 1970 metais. Savo kūną po mirties ji buvo paaukojusi mokslui – Medicinos universiteto studentams.

N. Sadūnaitė gimė 1938 m. Kaune, augo Anykščiuose apsupta giliai tikinčių tėvų ir iškilų katalikų dvasininkų. 1956 m. ji pasirinko vienuolės kelią, baigė medicinos seserų kursus ir ėmė dirbti įvairius darbus. 1971 m. N. Sadūnaitė slapčia nugabeno į Maskvą ir perdavė užsienio šalių diplomatams Lietuvos žmonių memorandumą dėl sąžinės laisvės suvaržymų sovietinėje Lietuvoje. 1974 m. ji pradėjo dauginti bei platinti *Lietuvos Katalikų Bažnyčios kroniką* (toliau – LKB kronika) – žymiausią sovietmečiu leistą nelegalų pogrindžio žurnalą. Užklupta su įkalčiais, N. Sadūnaitė tais pačiais metais buvo areštuota ir nuteista. 1975–1980 m. ji kalėjo Mordovijoje ir gyveno Sibiro tremtyje. 1980 m. grįžusi į Lietuvą, N. Sadūnaitė toliau dalyvavo LKB kronikos leidyboje: rinkdavo žinias, pristatydavo jas redaktoriui, redaguodavo, daugindavo, gabendavo leidinį į Maskvą, iš kur jis pasiekdavo Vakarus. Nuo 1982 m. ji gyveno nuolat slapstydamasi; 1987 ir 1988 m. buvo saugumo suimta ir tardoma, kankinama, nuodijama cheminiais preparatais ir veikiama radiacija. N. Sadūnaitė aktyviai dalyvavo Lietuvos Atgimimo įvykiuose: 1988 m. ji tapo Lietuvos Helsinkio grupės nare, 1987–1988 m. rengė ir dalyvavo pirmuosiuose viešuose protesto prieš sovietinę santvarką mitinguose.

1989 m. N. Sadūnaitė buvo viena iš Lietuvos katalikiškojo moterų sambūrio *Caritas* steigėjų. 1989–1990 m. ji su paskaitomis apie Lietuvą keliavo po Europą ir JAV. N. Sadūnaitės parašytos atsiminimų knygos buvo išverstos ir išleistos aštuoniomis kalbomis. Šiuo metu ji rūpinasi žmonėmis, kuriems reikia pagalbos, aktyviai reiškia savo nuomonę apie politinius ir visuomeninius

Ona Šimaitė apie 1925 m.
VUB RS, F286-366

Nijolė Sadūnaitė, 1973 m.
N. Sadūnaitės asmeninis archyvas

Lietuvos įvykius. N. Sadūnaitė ir O. Šimaitė yra žinomos ir pagerbtos ne vienu apdovanojimu Lietuvoje ir pasaulyje.

Sąžinė. Minėtas mąstytojas E. Fromas tyrinėjo *humanistinę sąžinę* ir ją apibrėžė kaip žmonių „reakciją į save pačius. Tai mūsų tikrojo „aš“ balsas, reikalaujantis gyventi produktyviai, visiškai ir harmoningai išsivystyti – tai yra tapti tais, kuo mes potencialiai ir esame.“ Anot jo, kuo žmogus produktyviau gyvena, tuo stipresnė darosi jo sąžinė ir atvirkščiai [16, 176–178]. Tokio apibūdinimo patvirtinimą randame O. Šimaitės laiške draugui vertėjui Vytautui Kauneckui: „Aš visada gyvenu pagal sąžinę ir pagal to balso potvarkį elgiuosi, nežiūrint, kaip kas į tai reaguos...“ [33, 91] ir N. Sadūnaitės atsiminimuose: „Sąžinės ramybė brangesnė už laisvę ir gyvybę. <...> Tegul nuo manęs visi nusigręžia – man nereikia žmonių pripažinimo, man reikia tik vieno, kad mano sąžinė būtų rami“ [28, 82]. Šios asmenybės visada klausė savo sąžinės impulsų ir net nesvarstė galimybės eiti su ja į kompromisus. Jos nepaliko sau jokio kito pasirinkimo, išskyrus sąžiningą elgesį. Nors O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė jautė baimę prarasti gyvybę dėl savo įsitikinimų, gyvenimo su neramia sąžine jos nelaikė gyvenimu – dvasinė mirtis joms buvo baisesnė už fizinę.

Sąžinė formuojasi įtakojama žmogaus aplinkos, įsimintinių gyvenimo įvykių ir to, kaip jis juos interpretuoja. N. Sadūnaitė buvo ir yra be galo energinga, mylinti žmones ir iš karto juos sužavinti savo linksmumu ir vidine šiluma. Svarbiausią vietą jos gyvenime užima *Gerasis Dievas*. Sunku surasti bent vieną jos pasisakymą ar rankraščio lapą, kur Jis nebūtų paminėtas viename ar kitame kontekste. Dievas teikia tikrąjį džiaugsmą, padeda kovoje su blogiu, garantuoja tiesos ir meilės pergalę: „Kaip nesidžiaugti, kad Visagalis Dievas garantavo, jog šviesa nugalės tamsą, o tiesa – klaidą ir melą!“ [28, 95]. Kadangi Dievas lemia likimą ir žino, kas visiems geriausia, nusiminti ir liūdėti dėl savęs ir kitų žmonių tiesiog neįmanoma. Taip mąstydamą, N. Sadūnaitė ir didžiausiame blogyje gebėjo išvelgti gėrio pradą, o patirtas kančias įprasmino kaip Dievo palaimintą kelią link šventumo.

O. Šimaitė buvo ori, intelektualė, išsiskirianti giliu, kupinu gerumo žvilgsniu. Jos dienoraščiai atskleidžia ją nuolat išgyvenus dėl to, kad dėl ligų ir laiko stokos ji neturėjo galimybių įgyvendinti daugelio planuotų sumanymų ir padėti visiems to reikalingiems žmonėms. Džiaugsmo, vertybių ir išminties šaltinis jai buvo bendravimas su *gražios sielos* žmonėmis, literatūra, teatras, muzika, meno kūriniai ir kelionės. „Žmogus ir kas Jo proto ir rankomis sukurta vardan tiesos

ir žmoniškumo – tai mano vienintelės brangenybės,“ – rašė O. Šimaitė laiške bibliografui Vladui Žukui [9]. Žmoniškumo etalono ji ieškojo pačiame žmoguje ir jo kūryboje.

Savitas buvo O. Šimaitės santykis su aukštesniąja jėga. Jos išgelbėta žydė Tania Sternal liudijime apie ją rašo: „Aš meldžiausi, – pasakojo ji man, – kad nešnekėčiau per kankinimus. Aš nesu tikinti, bet tuo momentu aš meldžiausi iš visos širdies“ [32, 95]. 1965 metų O. Šimaitės dienoraštyje įrašyta: „Paskaitysiu evangelijos pradžia. Nuo pasikalbėjimo su savim ir evangelijos – tegu prasideda mano pirmoji Velykų diena“ [2], 1969 metų: „Sunkus čia yra gyvenimas, o vis tik nėra to, kas „socializmo“ šalyje. <...> Socializmas ir krikščionybė, kaip jie be galo išniekinti, apspjaudyti <...>“ [4]. Viena vertus, O. Šimaitė laikė save laisvamane, kita vertus, lemiamą gyvenimo akimirką spontaniškai kreipėsi į Dievą, o krikščionybę vertino pozityviai.

O. Šimaitė ant vieno iš savo dienoraščių viršelio buvo užsirašiusi rašytojo, dailėtyrininko Džono Ruskino (John Ruskin) sentenciją: „Tvirtai žinokite ir giliai jauskite, kad kiekvieną gyvenimo dieną turite skirti kitų gėriui, darydami viską, ką galite. Darydami, bet ne plepėdami“ [33, 102]. Tuo tarpu N. Sadūnaitė savo atsiminimų knygai pavadinti pasirinko analogišką mintį – kataliko akių gydytojo Frydricho Jozefo Haaso (F. J. Haas) elgesio principą – citatą iš Evangelijos – „Skubėkite daryti gera!“ Šis principas yra kertinis O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės pasaulėžiūrų atramos ir sąlyčio taškas. Geriausiai tai įrodo pats šių asmenybių gyvenimas. Peržiūrėjus jas pažinusių žmonių liudijimus ir atsiminimus, dažnai susidaro įspūdis, kad kalbama apie tą patį arba labai artimą savo gyvenimo būdu žmogų: „Ji valgė tikrai bulves, kopūstus iš savo maisto kortelės, o visa kita – duoną, kruopas, marmeladą, truputėlį margarino ir sūrio ji siuntė vaikams gete ir našlaičiams“ [32, 95]. „Sadūnaitė stengėsi savo poreikius sumažinti iki minimumo, kad galėtų padėti kitiems. Kartais atiduodavo kitiems pačius reikalingiausius savo daiktus“ [23].

O. Šimaitei ir N. Sadūnaitei teko gana skirtingos gyvenimo aplinkybės, tačiau kad ir kas vyko jų gyvenimuose, jos tai interpretavo žvelgdamos per žmoniškumo prizmę. Jų atlikti darbai rodo, kad jos priėjo tą pačią humanistinę išvadą – žmogus, jo gerovė yra pagrindinė vertybė, o visuomenės siekiamybė turi būti teisingumas ir žmoniškumas.

Mylėjimas. Produktiviajai žmogaus orientacijai, anot E. Fromo, yra būdingas *mylėjimas*, kuris pasižymi *rūpinimosi, atsakomybės, pagarbos ir pažinimo* elementais [16, 113]. Psichiatrijos profesorius, humanistas Viktoras Emilis Franklis (Viktor Emil Frankl) savo darbuose analizavo atitinkamą teoriją: „Buvimas žmogumi visada ir nurodo, ir yra nukreiptas ne į save, o į kažką ar ką nors – ar tai būtų prasmė, kurią reikia įgyvendinti, ar kitas žmogus, su kuriuo reikia bendrauti. Kuo labiau žmogus pamiršta save, – tarnaudamas kokiam nors tikslui arba mylėdamas kitą žmogų, – tuo jis žmogiškesnis ir tuo geriau įprasmina save“ [13, 119]. O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė visada jautė asmeninę atsakomybę už visuomenės likimą, dėjo pastangas jos labui. Lietuvoje įsigalėjusi nacizmo, vėliau – ir komunizmo santvarka pasižymėjo tuo, kad kėsinosi dvasiškai, o dažnai ir fiziškai sunaikinti kiekvieną neįtikusį pažangesnį žmogų. Tvyrant karo ir prievartos atmosferai, O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės polėkis siekti idealo tapo itin apibrėžtu tikslu. Norėdamos apginti žmones, jos turėjo labiausiai priartėti prie pavojų, gyventi nuolatinės įtampos atmosferoje. Jos pasirinko rizikingą, pavojingą gyvybei ir artimų žmonių gerovei gyvenimo būdą. O. Šimaitės laiškuose dukterėčiai Aldonai Šakalinytei-Kolobkovai ir I. Merui atsiskleidžia tokio jos elgesio motyvai: „Mano gyvenimo tikslas – pagal išgales padėti gyvam žmogui ir kultūrai žmoniškumo tarnauti“ [33, 74]. „Kur labiau rasti nužmogintą Žmogų negu gete? O vis tik Žmogaus iki galo nužmoginti neįmanoma. Lieka meilė, broliškumas, pasiaukavimas, grožio ir gėrio ilgesys, kovos troškimas žmoniškumo vardan“ [7]. Tokie pat motyvai ne kartą išreikšti ir N. Sadūnaitės atsiminimuose ir interviu spaudai: „Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę?! Meilė žmonėms – visų didžiausioji meilė, o kovoti dėl žmonių teisių – gražiausioji meilės

daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekadoms nenutyla!“ [28, 95]. „Mes turime mylėti savo artimą ir negalime būti „dvasingais žmonėmis“, kurie, matydami žmogaus skausmą, praeina pro jį, nes esą yra svarbesnių dalykų. Nėra svarbesnio dalyko už kitą žmogų“ [27]. Tiek O. Šimaitė, tiek N. Sadūnaitė, išreiškdamos savo meilę žmogui, abi pamini ir *kovą* dėl žmoniškumo. Meilės kontekste išryškintas *kovos* dėl žmonių motyvas išplečia *rūpinimosi* ir *atsakomybės* elementus iki kraštutinio taško.

Humanistui kiekvieno, ne tik artimo, žmogaus džiaugsmas tampa ir jo džiaugsmu, skausmas – jo skausmu. Apie tai O. Šimaitė rašė laiškuose V. Žukui, I. Merui ir A. Šakalinytei-Kolobkovai: „Žmogiškumo abėcėlė turėtų prasidėti – mokėti džiaugtis kitų džiaugsmais ir jų atliktais darbais“ [38]. „<...> pasaulyje man už vis brangiausia – gyvo Žmogaus Džiaugsmas, Ašara, gera knyga“ [5]. „<...> myliu žmones, tautas, žodžiu – viskas, kas gražu ir gero yra gyvenime. Už vis labiau norėčiau, kad žmonės vienas kitą suprastų, atjaustų, padėtų, ir kad kuo mažiau kentėtų“ [33, 92]. N. Sadūnaitės atsiminimuose randame tarsi atkartotas O. Šimaitės mintis: „Aš laiminga, kai kitus matau laimingus, kai matau šventai kenčiančius, kai sutinku gerą žmogų. Dabar aš darau tai, ką norėjau ir stengiausi daryti visą gyvenimą – kiek galiu, kiek įstengiu, skubu daryti gera“ [28, 254]. O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė nuoširdžiai rūpinosi savo artimaisiais, tautiečiais ir kitataučiais. Dėl kitų žmonių gyvenimų jos buvo pasiryžusios paaukoti savuosius gyvenimus. Galima daryti išvadą, kad O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės įsitikinimai sutampa su E. Fromo pateikta *mylėjimo* samprata ir pakelia ją į kitą lygį, kuriame *mylėjimui* yra numatyti dar aukštesni standartai.

Mąstymas. Politikos teoretikė Hana Arendt (Hannah Arendt) yra pastebėjusi, kad „Faktinė tiesa pasižymi tuo, kad jos priešingybė nėra nei klaida, nei iliuzija, nei nuomonė, nei tiesa, atspindinti asmeninį teisingumą; tokia priešingybė yra sąmoninga netiesa ar melas“ [11, 275]. Sąmoningas, organizuotas melas būna skleidžiamas ir palaikomas, nes atskleista tiesa – svarbūs visuomenei faktai – pakenktų ar demaskuotų išnaudojimą ir nusikaltimus, tarnaujančius tam tikros asmenų grupės materialiniams, dominavimo ir kitiems interesams. Melui įtvirtinti metamom galingos intelektualinės pajėgos. Kad šis tikslas būtų pasiektas, slepiami ir iškraipomi faktai, skleidžiamas šmeižtas, pasitelkiant emociškai veikiančių lingvistinių ir vaizdinių priemonių, visuomenės nuomonės lyderių poveikio ir kitokius įtakos metodus. Gilesniame lygmenyje melą bando įtvirtinti pseudofilosofija, su kuria net išsilavinusi visuomenės dalis retai turi kompetencijos polemizuoti. Tai puikiai iliustravo rašytojas Česlovas Milošas, pavaizdavęs Lenkijoje vykusius suvažiavimus, kuriuose aptarta socialistinio realizmo teorija: „Ar tai reiškia, kad referentai naudojami neatremiama dialektika? Taip, ji buvo neatremiama neišvystant plačios diskusijos apie metodą, o niekas iš dalyvių nebuvo pasiruošęs tokiai diskusijai. Tikriausiai būtų tekę pakalbėti ir apie Hegelį, o dailininkai ir rašytojai dažniausiai neskaito šio autoriaus“ [21, 24]. Vis dėlto būtent neadekvačiai didelės įtikinėjimo pastangos ir teroras, kurio griebiamasi prieš *neįtikėjusius*, leidžia suvokti atotrūkį tarp realybės ir visuotinai skelbiamų deklamacijų. Taigi faktinę tiesą suvokti teoriškai yra įmanoma, tačiau praktiškai daugelis žmonių ją atmeta. Tai nutinka ne dėl jų intelekto stokos, o dėl emocijų priežasčių – siekiant asmeninio saugumo jiems yra patogiau melą *racionaliai paaiškinti* ir bandyti su juo susigyventi.

Vienas iš humanistinės teorijos pradininkų Abrahamas H. Maslovas (*Abraham Harold Maslow*), tyrinėjęs save aktualizuojančius žmones, padarė išvadą, kad šie žmonės „kur kas labiau linkę suvokti tai, kas realiai egzistuoja, o ne savo norus, viltis, baimes, nerimą, savo pačių ar savo kultūrinės grupės teorijas bei įsitikinimus“ [18, 191]. Tokiems žmonėms būdinga nepriimti iš anksto parengtų nuomonių, vertinimų, sprendimų, bet kruopščiai ieškoti faktų apie supantį pasaulį. Šiuos faktus jie interpretuoja remdamiesi plačia atskaitos sistema, tuomet apibendrina tikrovę. Pagal šiuos apibendrinimus jie planuoja savo veiksmus. Būtent toks O. Šimaitės mąsty-

mas atsispindi jos laiškuose draugui rašytojui Icchokui Merui ir jos dienoraštyje: „Baisu man, kad dėl tų ar kitų atskirų žmonių ar veikėjų nusikaltimų yra kaltinamos tautos, o ne vien tie, kas nusikalto“ [8]. „Aš esu drauge su tais 2 Izraelio Humanistais, kurie viešai pareiškė, kad kartuves pastatyti nesunku, bet kaip panaikinti neapykantą?“ [6]. „Kiek daug vadinamos kultūringos tautos gali pasimokyti iš „laukinių“ tautų“ [3]. N. Sadūnaitė savo teismo metu tardama paskutinį žodį ir po kelių dešimtmečių duodama interviu žurnalistams pažymėjo: „Blogį turime visu griežtumu smerkti, bet žmogų, net ir klystantį, privalome mylėti“ [28, 96]. „<...> jeigu būtų valdžioje katalikai ir juos, ateistus, persekiotų, diskriminuotų, neleistų studijuoti ir panašiai, eičiau už juos į kalėjimą“ [29]. „Man nesvarbu, kokie yra žmogaus įsitikinimai, man svarbu, jog jam reikia pagalbos“ [27]. O. Šimaitė tarsi atskyrė nusikaltusių žmonių elgesį nuo jų tautų elgesio, o N. Sadūnaitė – dar detaliau: tarsi atskyrė konkretų žmogų nuo jo elgesio. Jos abi didžiausią dėmesį skyrė ne nusikaltusiųjų bausmei, bet klausimui, kaip pasaulį paversti taikia ir harmoninga vieta visų žmonių gyvenimui.

Žmonės O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė atrodė vertingi ne dėl jų užimamo visuomenės sluoksnio, religinių ir politinių įsitikinimų, kilmės, šlovės, galios, o vien dėl to, kad jie yra žmonės, tai reiškia, kad jie yra orūs ir juose slypi moralumo ir produktyvumo potencialas. Griežtai jos prabildavo tik apie tuos asmenis, kurie dėl padarytų nusikaltimų žmonijai buvo tikrai to nusipelnę ir tik siekdamos gero jiems patiems arba kitiems žmonėms. Jos suvokė, kad nedorai besielgiantys asmenys yra nedaug verti, tačiau tikėjo, kad jie *galėtų tapti* vertingi, jeigu jiems būtų sudarytos tinkamos tobulėjimo sąlygos. Visa tai visiškai atitinka E. Fromo produktyvaus mąstymo apibrėžimą, kuris teigia, kad „produktyvų mąstymą lemia objekto prigimtis ir subjekto, kuris mąstymo procese susisieja su objektu, prigimtis“ [16, 120]. Kitaip sakant, mąstantysis turi būti geranoriškai motyvuotas savo susidomėjimo objektu ir tuo pačiu matyti objektą tokį, koks jis iš tiesų yra.

Veikimas. Produktyvus *veikimas*, remiantis E. Fromu, – tai žmogaus susisiejimas su pasauliu atgaivinant ir praturtinant pasaulį žmogaus galiomis [16, 105]. Galios potencialas slypi kiekviename žmoguje. Turėti galios reiškia jausti atsakomybę už savo ir kitų gyvenimus. Tokia suvokta atsakomybė reiškia pareigą rūpintis visuomene, dirbti jos labui. Supratimas, kad tai, kas vertinga, nėra duodama veltui, kad gerovę kiekvienas turi užsitarnauti savo kasdieniais veiksmais, yra paprastas, bet kartu ir nepopuliarus dėl žmogui tenkančios atsakomybės naštos.

O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė tikėjo savo ir kiekvieno žmogaus potencialiomis jėgomis ir jų galia veikti pasaulį. Šią nuostatą O. Šimaitė išreiškė laiške minėtai dukterėčiai: „Reikia atsiminti, kad nėra pasaulyje to mažo, kuris negalėtų padaryti gyvenime ką nors didelio“ [33, 67]. N. Sadūnaitės atsiminimų knygoje ir jos brolio Jono Sadūno pareiškimo pastaboje – iš katalikiškos teologijos kilę, tačiau analogiški teiginiai: „<...> ir pats silpniausias, atsirėmęs į Kristų, yra nepalaužiamas“ [28, 75]. „Neturime teisės sėdėti sudėję rankas, bet privalome dirbti taip, tarsi viskas nuo mūsų priklausytų ir kartu tikėti, kad viskas pareina tik nuo Dievo“ [1]. Tokių įsitikinimų nulemtas elgesys tapo itin ryškus joms priešiškoje aplinkoje. Valdantieji jiems neparankias O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės veiklas bandė menkinti primeddami pastarosioms savanaudiškas paskatas. Štai laiške visuomenės veikėjui ir rašytojui Izaokui Nachmanui Steinbergui (Isaac Nachman Steinberg) O. Šimaitė užsiminė, kad kai ji kreipėsi dėl pagalbos žydams į vieną Vilniaus komisariatų, policininkai buvo šiurkštūs ir „pareiškė, kad jeigu jie apieškotų mano namus, tikrai surastų daugybę žydų aukso“ [35, 40]. N. Sadūnaitė ir jos bendraminčius sovietinė spauda taip apibūdino: „Duoną jie gauna iš užsienio nacionalistinių centrų, finansuojamų CŽV. Tai erkės ant sveiko mūsų visuomenės kūno“ [34]. Nepavykstant atgrasyti žodžiais, buvo imamasi ir fizinio susidorojimo priemonių.

Šalyje susiklosčius kritiškam laikotarpiui, O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė save suvokė ne kaip statistes, kylančių aplinkybių ir įvykių pasyviais stebėtojas, bet kaip aktyvias žmogaus dvasios gyvybingumo puoselėtojas ir gynėjas. Iššūkiui tapo O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės veiksmų varomąja jėga, leido joms išvystyti visą energiją. Dėl šių savybių O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė neįtikojamam prievartiniam režimui, nes užuot nesikišusios į politiką, jos siekė ją paveikti, užuot tyliai kentėjusios, jos protestavo, įtraukė ir kitus, užuot buvusios lojalios valdžios uzurpatoriams, jos buvo ištikimos žmonėms. Jos kalbėjo ir veikė iš laisvės pozicijos, kuri jau savaime kvestionavo okupantų jėga diegtą tikrovės supratimą.

Sunkiam laikotarpiui pasibaigus ir šalyje stojus sąlyginei taikai, ir O. Šimaitė, ir N. Sadūnaitė mielu noru grįžo prie to, ką laikė ilgalaikę savo gyvenimo misiją. Tai buvo aktyvus, kasdienis rūpinimasis žmonėmis, kuriam taip pat reikėjo nemažai jų energijos. N. Sadūnaitė atsiminimiuose atskleidė savo nuolatinį nerimo šaltinį: „Su skaudama širdimi mes, buvę tikėjimo ir laisvės kaliniai, žvelgiame į šiandieną ir darome visa, kad pakeltume tautą“ [28, 254]. Tyrinėti šaltiniai apie O. Šimaitę ir N. Sadūnaitę parodo, kaip jos nuolat ieškojo atsakymų į klausimą: „Ką aš turiu padaryti dabar, kad žmonės visuomet būtų laimingi?“ Radusios atsakymus, jos ryžtingai darė tai, ką atlikti buvo jų galioje – produktyviai veikė.

Išvados. Straipsnyje buvo atskleistos bendros O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės veiklos ištakos žvelgiant iš humanistinės teorijos pozicijų. Išanalizavus medžiagą išryškėjo keturi šių asmenybių pasaulėžiūrų sąlyčio taškai – *sąžinė, mylėjimas, mąstymas* ir *veikimas*. Iškelta tyrimo hipotezė – O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė yra produktyviosios orientacijos asmenybės, joms būdingos savybės yra *mylėjimas, mąstymas* ir *veikimas* – pasitvirtino. Šių asmenybių pabrėžtas kovos dėl žmonių motyvas suteikė *mylėjimo* savybei ypatingo intensyvumo. *Sąžinė* buvo nenumatyta savybė, kuri išryškėjo atliekant tyrimą. *Sąžinė* inspiruoja kitas tris savybes: *mylėjimą, mąstymą* ir *veikimą*. Visos keturios savybės veikia sinergiškai – viena kitą veikdamos, papildydamos ir stiprindamos. Šių savybių dėka O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė atliko produktyviosios orientacijos žmogui būdingą gyvenimo misiją ir jų atveju tai buvo teisingos, laisvos ir harmoningos šalies kūrimas.

O. Šimaitė ir N. Sadūnaitė iš esmės savaip interpretavo jas supusį pasaulį ir tai iš dalies nulėmė jų vertybių sistemų savitumą. Svarbiausi šių asmenybių savo ir kitų elgesio vertinimo kriterijai buvo moralumas ir žmonių gerovė. O. Šimaitės ir N. Sadūnaitės norą gyventi sau viršijo noras padėti kenčiantiems, baimę dėl savo gyvybės pakeitė baimė dėl žmonių ateities, prasminga kova žavėjo labiau už saugų egzistavimą, sąžinės ramybė buvo mielesnė už žmonių pripažinimą, dvasingumas realesnis už regimąją tikrovę. Didžiausias individualumas kartu reiškė didžiausią meilę žmonėms, protingumas – egzistavusios politinės sistemos nepaisymą, galia – norą tarnauti, drąsa – nerimą dėl visuomenės gerovės. Tokio pobūdžio vertybių sistemos labai skiriasi nuo neproduktyviosios orientacijos žmonių vertybių sistemų ir galima daryti prielaidą, kad jos yra panašios į kitų produktyviosios orientacijos žmonių vertybių sistemas. Tokie klausimai, kaip „kokie veiksniai įtakoja produktyviosios orientacijos žmonių charakterių susiformavimą?“ ir „kaip juos panaudoti neproduktyviosios orientacijos žmonių charakterių tobulinimui?“ galėtų būti tolesnių šios srities tyrimų objektai.

ARCHYVINIAI ŠALTINIAI

1. Sadūnaitė, Nijolė. *Pastaba Jono Sadūno pareiškime LTSR prokurorui ir LTSR Aukščiausio teismo pirmininkui Misiūnui*. [S. l.], 1983. Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius, K. Pemkaus fondas, F2.
2. Šimaitė, Ona. *Dienoraštis*. [S. l.], 1965 04 18. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius (toliau – VUB RS), F286-26.
3. Šimaitė, Ona. *Dienoraštis*. [S. l.], 1968 12 28. VUB RS, F286-27.
4. Šimaitė, Ona. *Dienoraštis*. [S. l.], 1969 09 27. VUB RS, F286-29.
5. Šimaitė, Ona. *Laiškas Ichokui Merui*. [S. l.], 1961 04 17. VUB RS, F286-73.
6. Šimaitė, Ona. *Laiškas Ichokui Merui*. [S. l.], 1963 07 02. VUB RS, F286-73.
7. Šimaitė, Ona. *Laiškas Ichokui Merui*. [S. l.], 1963 11 20. VUB RS, F286-73.
8. Šimaitė, Ona. *Laiškas Ichokui Merui*. [S. l.], 1964 09 07. VUB RS, F286-73.
9. Žukas, Vladas. O. *Šimaitės mintys ir pastabos iš jos laiškų*. [S. l., s. a.]. VUB RS, F141-332.

PUBLIKUOTI ŠALTINIAI IR LITERATŪRA

10. Adler, Alfred. *Social interest: a challenge to mankind*. New York: Capricorn Books, 1964. 313 p.
11. Arendt, Hannah. *Tarp praetities ir ateities: aštuoni politinės filosofijos etiudai*. Vilnius: Aidai, 1995. 335 p.
12. Corsini, Raymond J. *The dictionary of psychology*. New York: Brunner-Routledge, 2002, p. 455.
13. Frankl, Viktor Emil. *Žmogus ieško prasmės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009. 159 p.
14. Fromm, Erich. *Meilės menas*. Kaunas: R. Kriūno individuali įmonė „Verba vera“, 2007. 104 p.
15. Fromas, Erikas. *Psichoanalizė ir religija*. Vilnius: Mintis, 1981. 143 p.
16. Fromas, Erikas. *Žmogus sau*. Kaunas: Verba vera, 2008. 276 p.
17. *Laisvės kovų istorija su seserimi Nijole Sadūnaite* [interaktyvus]: laida iš ciklo „Iš praetities tavo sūnūs te stiprybės semias“. Vilnius: VšĮ „Bernardinai.lt“, 2012 [žiūrėta 2012 m. spalio 17 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2012-08-27-laisves-kovu-istorija-su-s-nijole-sadunaite-i-tikejimas-ir-dziaugsmas/87048>>.
18. Maslow, Abraham Harold. *Motyvacija ir asmenybė*. Vilnius: Apostrofa, 2009. 405 p.
19. Maslow, Abraham Harold. *Toward a psychology of being*. 2-as leid. New York: Van Nostrand, 1968. 240 p.
20. Matonis, Juozas; Damaševičius, Vytautas. *Lagerių moterys. Nijolė Sadūnaitė* [interaktyvus]. Trečia dokumentinių filmų ciklo dalis. Vilnius: VšĮ „Bernardinai.lt“, 2012 [žiūrėta 2012 m. liepos 11 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.bernardinai.lt/tv/laida/493/lageriu-moterys-nijole-sadunaite>>.
21. Miłosz, Czesław. *Pavergtas protas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2011. 264 p.
22. Navickas, Andrius; Sopranaitė, Reda. *Laisvė ir tikėjimas: krikščioniški trileriai sovietmečiu*. Vilnius: Ateities leidybos centras, 2013, p. 18–107.
23. Nijolės Sadūnaitės teismas [interaktyvus]. *Lietuvos katalikų bažnyčios kronika*, t. 3, nr. 17, p. 61–73 [žiūrėta 2012 m. rugsėjo 16 d.]. Interneto prieiga: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:NwdUptRIVW4J:www.lkbkronika.lt/index.php%3Foption%3Dcom_content%26view%3Darticle%26id%3D31%26Itemid%3D41+sad%C5%ABnait%C4%97+reikalingiausias+daiktus&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt>.
24. Raguotienė, Genovaitė. „Gražiai sielai, Onai Šimaitei“. In: Raguotienė, Genovaitė. *Greta įžymiojo Vaclavo Biržiškės*. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2000, p. 99–116.
25. Sadūnaitė, Nijolė. *Gerojo Dievo globoje*. Vilnius: Savo, 1991. 103 p.
26. Sadūnaitė, Nijolė. *KGB akiratyje*. Vilnius: Savo, 1991. 144 p.
27. Sadūnaitė, Nijolė. „Nesu politikė, o tik krikščionė, kuri negali būti abejinga“ [interaktyvus]: savaitės pokalbis. [Užrašė] Andrius Navickas. *Tiesos.lt*, 2012, rugs. 17 [žiūrėta 2012 m. spalio 8 d.]. Interneto prieiga: <<http://www.tiesos.lt/index.php/tinklarastis/straipsnis/savaite-pokalbis-nijole-sadunaite-nesu-politike-o-tik-krikscione-kuri-ne>>.
28. Sadūnaitė, Nijolė. *Skubėkime daryti gera*. Vilnius: Katalikų akademija, 1998. 255 p.

29. Sadūnaitė, Nijolė. „Tiesa apsigins pati“ [interaktyvus]: didysis interviu. [Užrašė] Audrius Musteikis. *Lietuvos žinios*, 2007, rugpj. 23 [žiūrėta 2012 m. spalio 26 d.]. Interneto prieiga: <http://senas.lzinios.lt/lt/2007-08-23/didysis_interviu/n_sadunaite_tiesa_apsigins_pati.html>.
30. Seneca, Lucius Annaeu. *Apie geradarystes: gera darymo meno pagrindai*. Vilnius: Metodika, 2011. 207 p.
31. Stankevičius, Rimantas. *Gyvenusi tautos himno dvasia*. Vilnius: [Valstybės žinios], 2004. 111 p.
32. Stankevičius, Rimantas. Pirmoji pagerbtoji. In: Stankevičius, Rimantas. *Gyvenusi tautos himno dvasia*. Vilnius: [Valstybės žinios], 2004, p. 91–101.
33. Šimas, Kazys Kęstutis. *Ona Šimaitė – pasaulio tautų teisuolė*. Vilnius: [K. Šimas], 2006. 160 p.
34. Štai jie, naujojo gyvenimo ir mūsų ateities priešininkai. *Tiesa*, 1987, rugpj. 25, p. 4.
35. Šimaitė, Ona. „*And I burned with shame*“: the testimony of Ona Šimaitė, righteous among the nations: a letter to Isaac Nachman Steinberg. [Compiled by] Julija Šukys. Jerusalem: Yad Vashem, 2007. 76, [3] p.
36. Šukys, Julija. *Epistolophilia: writing the life of Ona Šimaitė*. Lincoln; London: University of Nebraska Press, 2012. 217 p.
37. Žukas, Vladas. Bibliotekininkė Ona Šimaitė. *Tarp knygų*, 1991, nr. 2, p. 31–34.
38. Žukas, Vladas. O. Šimaitės mintys ir pastabos iš jos laiškų. *Tarybinė moteris*, 1970, nr. 5, p. 11–12.

LAURA MOLYTĖ

Serving the Truth: Ona Šimaitė and Nijolė Sadūnaitė

Summary

Ona Šimaitė (1894–1970) and Nijolė Sadūnaitė (b. 1938) were conspicuous figures of unarmed resistance to inculcated ideologies of the Nazi and Soviet invaders in Lithuania in the 20th century. O. Šimaitė was the rescuer of Lithuanian Jews in the time of Holocaust and also an active person of culture. The nun N. Sadūnaitė was an organizer and spreader of underground publications, and an active fighter for recreation of the independence of Lithuania in the period of the Soviet occupation.

This article looks at the concurrent beginnings of the movements of O. Šimaitė and N. Sadūnaitė from the perspective of humanistic theory. *Conscience, love, thinking, and action* are the four contact points of the world views of these persons that came out after analysing the material. The motif of *fight* for people was emphasized by O. Šimaitė and N. Sadūnaitė. *The fight* endowed *love* with particular intensity. O. Šimaitė and N. Sadūnaitė fulfilled the mission of life that is typical of persons of productive orientation through these four twists. In their case, it was the creation of a fair, free and harmonious country.